

EFTERLYSES: EN SVENSK DATAPOLITIK

● "Den kanske viktigaste, mest spännande" och mest framträdande aspekten på modern teknologi" — så bedömer Herman Kahn och A J Wiener i sin bok "År 2000" datateknikens och informationsbehandlings kommande utveckling.

● Det är, skriver fil kand Tomas Ohlin, en inställning som överensstämmer helt med fackmässiga bedömningar inom vårt land. Vilken position har Sverige i denna utveckling?

GENOM en värdefull satsning omkring 1950 kunde i vårt land färdigställas de inhemskt konstruerade datorerna BARK och, därefter, BESK. För något år erhöLL därmed Sverige en ledande position inom fältet. På den tiden innebar själva existensen av kapabel datautrustning inom ett land en potential (kraven är numera högre). BESK fick stå mo-

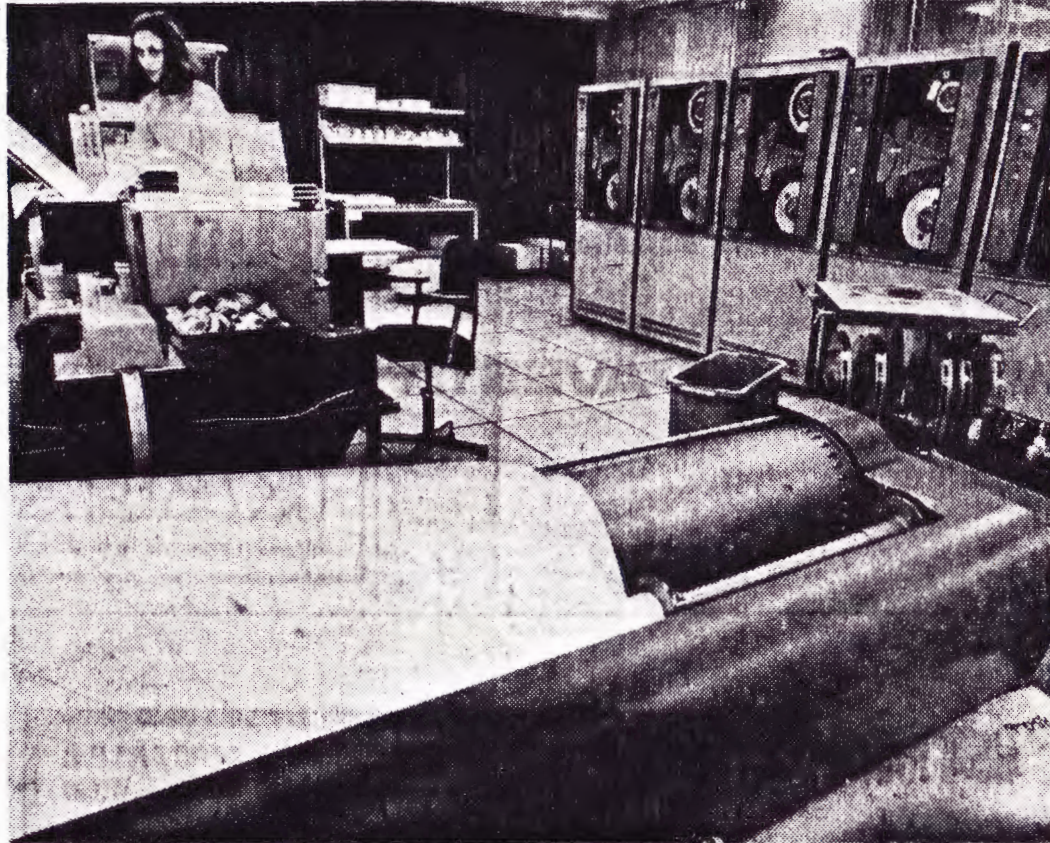
dell för flera datorer i Sverige, och Danmark, under 50-talet. Viktigt vid sidan av existensen av dessa maskiner var det kunnande om dator teknik som därmed utvecklades. Datorspråk konstruerades och metoderfarenhet vanns, som kom att utgöra en värdefull bas för 60-talets dataverksamhet inom landet.

Genom en serie mindre lyckliga omständigheter, för vilka både statsmakter och privatindustri får ta ansvar, fullföljdes emellertid inte arbetet. Matematikmaskinnämnden, som haft ansvaret för maskinutvecklingen, nedlades i början av 60-talet. De pionjärer inom nämnden som på grund av bristfälligt statligt stöd lockats därifrån gavs inte heller i det privata näringslivet möjlighet att på allvar vidareutveckla sina konstruktioner.

Så här i efterhand lönar det föga att moralisera över denna utveckling. Skadan är redan skedd. Vi inser emellertid nu klarare än då vilken potential som därmed jordades.

Medan det från beslutshåll avtagande dataintresset dämpade den svenska entusiasmen från 50-talet växte sig utländskt engagemang, främst från IBM, allt starkare. Vårt land befanns vara god jordmån för ökande utländs-

toringrepp. Statskontoret

Det har beräknats att dataindustrin om någon generation kommer att vara världens i storleksordning tredje industrigrän. Borde inte Sverige satsa på att hänga med i den utvecklingen? Övans: Väderlekstjänstens dataanläggning i Stockholm.

brikatet IBM, trots att från universitetshåll visats det för aktuella tillämpningar olämpliga och kostsamma häri. Nu, drygt ett år efter denna installation, har Stockholmsmaskinen visat sig minst lika oekonomisk som kritiken angav. För många problem har körkostnaderna fördubblats i förhållande till tidigare situation. Detta innebär att

kommer att bli världens tredje industri. Det är svårt att med detta i tankarna inte instämma i hans positiva inställning till ett allvarligt dataengagemang. I samma DN-serie betraktar Sven Gustafson dataområdet ur en annan synvinkel. Han anvisar fördelar med ett europeiskt multinationellt industrisamarbete för att motarbeta att små länder ska

skinerna och samhället": "De principer som ligger bakom användandet av datamaskiner bidrar till en helt ny förståelse för ett stort antal andra ämnen, antingen dessa har användning för datamaskiner eller ej."

Hur skulle ett svenskt datastöd kunna utformas? Direkt ekonomiskt stöd till vår existerande

konstruktioner.

Så här i efterhand lönar det föga att moralisera över denna utveckling. Skadan är redan skedd. Vi inser emellertid nu klarare än då vilken potential som därmed jordades.

Medan det från beslutshåll avtagande dataintresset dämpade den svenska entusiasmen från 50-talet växte sig utländskt engagemang, främst från IBM, allt starkare. Vårt land befanns vara god jordmån för ökande utländska datoringrepp. Statskontoret, som övertagit det statliga dataansvaret, visade knappast tecken på att fästa vikt vid synpunkter rörande nationell expansion. Tvärtom, man lät sig villigt föras i väg med resonemang av, som det vill synas, mera kortsiktig karaktär. Från statskontorets sida har under 60-talet tämligen konsekvent rekommenderats inköp av icke-svensk utrustning; huvudsakligen IBM. Tre fjärdedelar av statligt investerat datorkapital är i dag hos denna enda leverantör. Vilka är skälen härför? En jämförelse — i USA är motsvarande siffra mindre än en tredjedel!

Ett tankestimulerande påpekande har nyligen gjorts av Janis Bubenko: "Om 25 proc av en dators köppris går till produktutveckling och forskning, har svenska staten hittills bidragit till tex IBM:s produktutveckling och forskning med ca 50 milj kr och till DataSaabs med endast ca 7 milj kr."

I några fall har öppen debatt uppstått i anknytning till denna ensidiga statliga anskaffningspolitik. Ett exempel: Stockholms högre läroanstalter påtvingades i början av 1968 utrustning av fe-

Det har beräknats att dataindustrin om någon generation kommer att vara världens i storleksordning tredje industrigren. Borde inte Sverige satsa på att hänga med i den utvecklingen? Övrigt: Kvalitetstjänstens datautläggning i Stockholm.

brikatet IBM, trots att från universitetshåll visats det för aktuella tillämpningar olämpliga och kostsamma häri. Nu, drygt ett år efter denna installation, har Stockholmsmaskinen visat sig minst lika oekonomisk som kritiken angav. För många problem har körkostnaderna fördubblats i förhållande till tidigare situation. Detta innebär att maskintidsanslagen för tex Tekniska högskolan detta budgetår tar slut långt i förtid. Allvarliga nedskärningar av den datorberoende forskningen inom väsentliga ämnesområden har medfört att stämningen inom högskolan för närvarande är mycket dystur. Man utgår nu från att någon ändring av ordningen skall komma till stånd. Det vill synas som om ansvariga myndigheter helt missförstått databehandlingens fundamentala betydelse för forskningen.

Låt oss notera några av de fördelar som skulle kunna följa på en aktivering av vår nationella datapolitik. Hypotesen rör stöd inte bara till inhemska datorleverantörer utan även till utbildningen och forskningen därkring.

Två riksdagsmän har i denna tidning intresserat sig för ämnet.

Ur politisk synvinkel måste det anses värdefullt att skapa möjligheter för hög sysselsättning i kvalificerad arbetsmiljö. Hans Hagnell pekar i sin DN-artikel om "Multinationella företag" på förutsägelsen att dataindustrin efter drygt en generation

kommer att bli världens tredje industri. Det är svårt att med detta i tankarna inte instämma i hans positiva inställning till ett allvarligt dataengagemang. I samma DN-serie betraktar Sven Gustafson dataområdet ur en annan synvinkel. Han anvisar fördelar med ett europeiskt multinationellt industrisamarbete för att motarbeta att små länder ska bli industriellt uppätta av stora, amerikanskt dominerade kedjor. Han uttrycker därvid förhoppningen att "det nog borde finnas möjligheter att få till stånd ett stort europeiskt datamaskinföretag som en motvikt mot IBM". För att kunna bli med i ett sådant intressant projekt bör Sverige utan tvekan börja agera i tid.

Ett samarbete på nordisk bas, till att börja med mellan existerande dataindustri i Sverige och Danmark, kan vara en intressant utgångspunkt.

Vi kan se andra fördelar med egna dataaktiviteter. Flera basindustrier skulle gynnas av en inhemska datorproduktion i större skala än för närvarande. Vårt lands image som kvalitetsland skulle backas upp genom export av dylika kvalificerade produkter. Våra forskare skulle ges ett högkvalificerat arbetsområde att bearbeta.

Vi kan dessutom konstatera att få, om några, områden synes ha så omedelbara och positiva möjligheter att hjälpa fram en gynnsam utveckling inom övriga vetenskaper. Den framstående danske datalogen, Peter Naur skriver i sin bok "Datama-

skinerna och samhället": "De principer som ligger bakom användandet av datamaskiner bidrar till en helt ny förståelse för ett stort antal andra ämnen, antingen dessa har användning för datamaskiner eller ej."

Hur skulle ett svenskt datastöd kunna utformas? Direkt ekonomiskt stöd till vår existerande dataindustri är från flera synpunkter mindre lämpligt. En satsning på inköp av svenska produkter i stället för utländska från både statlig och privat sida är bättre. Har en sådan anskaffningspolitik nackelar ur maskineffektivitetssynpunkt? Knappast. I fallet med de skänsdatorerna har DataSaabs maskiner visat sig effektivare än IBM:s. Och en färsk undersökning vid Handelshögskolan i Göteborg visar att av ett representativt urval av landets samtliga datorer har DataSaab i konkurrens med en mångfald utländska fabriker ensamt kunnat överträffa de förväntningar som ställdes på utrustningen före installation.

Vi bör heller inte glömma att andra inhemska leverantörer av datautrustning finns. En kompletterande möjlighet att stödja vår datautveckling kan ges genom att samarbete sanktioneras mellan våra universitet och den svenska dataindustrin. En öppenhet härför från myndigheternas sida skulle bidra.

Det vore tragiskt om kortsynthet även i fortsättningen skulle få diktera i en så betydelsefull fråga som denna.

TOMAS OHLIN